

Notat

Dato 29. juni 2020

Anmodning om dispensation fra ligestillingslovens forbud mod forskelsbehandling pga. køn

Problemstilling

Af ligestillingslovens § 2. stk. 1., fremgår, at *"Ingen må udsætte en anden person for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af køn. En instruktion om at forskelsbehandle en person på grund af køn betragtes som forskelsbehandling."*

Den årligt tilbagevendende begivenhed CHART planlægger at afholde en kunstmesse fra d. 27. august – 30. august 2020, hvor de deltagende gallerier udelukkende viser kunst af kvindelige kunstnere. CHART har i den forbindelse søgt ministeren om dispensation fra ligestillingslovens § 2, stk. 1, i henhold til ligestillingslovens § 3, stk. 1. Heraf fremgår det, at

"Ressortministeren kan uanset bestemmelsen i § 2 på eget område tillade foranstaltninger til fremme af ligestilling, der har til formål at forebygge eller opveje forskelsbehandling på grund af køn".

Det bemærkes, at ansøgningen er fremsendt d. 9. marts 2020. Behandlingen af ansøgningen har været sat i bero pga. COVID-19. CHART er blevet orienteret herom.

Baggrund

Ansøgningen om dispensation

I ansøgningen fremhæves det, at nye nationale og internationale undersøgelser viser en stærk underrepræsentation af kvindelige kunstnere på kunstscenen og på kunstmarkedet. På baggrund af denne generelle underrepræsentation har CHART valgt at opfordre alle gallerier, der udstiller på CHARTs kunstmesse, til udelukkende at vise kunst af kvindelige kunstnere, og gallerierne har tilbagemeldt, at de ønsker at tilslutte sig dette. Formålet med opfordringen er at fremme ligebehandling blandt køn på den nordiske kunstscene.

I ansøgningen fremhæves følgende:

- Kunstnere, repræsenteret på kunstmesser globalt fra 2014-2018: 73% mænd, 27% kvinder. Kilde: The Art Basel and UBS Global Art Market Report, 2019.
- Kunstnere repræsenteret på nordiske kunstmesser i 2019: 70,5% mænd, 29,5% kvinder. Kilde: CHARTs egen undersøgelse fra CHARTs kunstmesse i København, kunstmessen Enter i København og kunstmussen Market i Stockholm.
- Antal kvindelige kunstnere vist i soloudstillinger på danske museer fra 2004-2019: 29%. Kilde: Organisationen for danske museer.

- Kunstnere handlet på auktioner globalt 2008-2018: 98% mænd, 2% kvinder. Kilde: In Other Words & artnet News.
- Værker af kvindelige kunstnere prissættes relativt lavere end værker af mandlige kunstnere. Kilde: The Art Basel and UBS Global Art Market Report, 2019.

Lovgrundlag

Ligestillingslovens formål er jf. § 1 at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, herunder lige integration, lige indflydelse og lige muligheder i alle samfundets funktioner med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd.

Det fremgår af lovens § 2, stk. 1, at ingen må udsætte en anden person for direkte eller indirekte forskelsbehandling på baggrund af køn (også kaldet "ligebehandlingsprincippet"). Efter § 2, stk. 2, foreligger der direkte forskelsbehandling, når en person på grund af køn behandles ringere, end en anden bliver, er blevet eller ville blive behandlet i en tilsvarende situation.

Det fremgår af § 3, stk. 1, i ligestillingsloven, at: *"Ressortministeren kan uanset bestemmelsen i § 2 på eget område tillade foranstaltninger til fremme af ligestilling, der har til formål at forebygge eller opveje forskelsbehandling på grund af køn."*

Af forarbejderne til § 3, stk. 1, fremgår det, at bestemmelsen tager sit udgangspunkt i retten til at indføre positive særforanstaltninger til fremme af lige muligheder for kvinder og mænd for EU's medlemsstater, som den er beskrevet i EF-traktatens artikel 141 (nu EU direktiv 2004/113/EF, art. 6). Af forarbejderne fremgår endvidere, at positive særforanstaltninger kan omfatte en lang række instrumenter såsom særligt formulerede informationskampagner, økonomiske incitamenter og personalepolitiske tiltag i den enkelte virksomhed. Det fremgår tillige, at de enkelte ressortministre på hver deres forretningsområde kan tillade positive særforanstaltninger uanset det generelle forbud mod forskelsbehandling i § 2.

Det fremgår af § 3 a, stk. 1, i ligestillingsloven, at *"Uanset § 2 er denne lov ikke til hinder for forskelsbehandling af det ene køn, hvis det er begrundet i et legitimt mål og midlerne til at opfylde dette mål er hensigtsmæssige og nødvendige."*

Det bemærkes, at det er Ligebehandlingsnævnet og domstolene, der har kompetencen til at træffe afgørelse om, hvorvidt ligestillingslovens forbudsbestemmelser i § 2 er overtrådt. Kulturministeriet har ikke kompetence til at træffe afgørelse om overtrædelse af ligestillingslovens forbudsbestemmelser.

Praksis og anden relevant information

Til brug for behandlingen af sagen er praksis vedrørende ligestillingsloven § 3 taget i betragtning.

Kulturministeriet har givet dispensation til IT-undervisning for kvinder (2006). I dispensationen fra kulturministeren fremgår det bl.a., at:

- Tilst Bibliotek ønsker at tilbyde it-undervisningsforløb, der er rettet specielt mod kvinder i lokalområdet – på tværs af alder og etnisk oprindelse
- Der efter det oplyste er tale om et tidsbegrænset projekt.

Desuden har Kulturministeriet givet Spillestedet Forbrændingen i Albertslund dispensation til kun at booke kvindelige musikere i 2019 i forbindelse med initiativet ”Kvinder i Centrum”. (2019). I dispensationen fra kulturministeren fremgår det bl.a., at:

- Den positive særbehandling, der består i at mandelige artister på grund af deres køn ingen adgang til spillestedet medmindre, de indgår i en spillemæssige konstellation, som tegnes af en kvinde.
- Det vurderes, at der på et på tilstrækkelig grundlag er fremvist et behov for positiv særbehandling af kvinder på området.
- Det vurderes, at formålet med initiativet er at bidrage positivt til, at flere kvindelige artister bliver booket til at spille på Forbrændingen og dermed bidrager til, at kvindelige artister i højere grad eksponeres og opleves.
- Det vurderes, at kulturministeren kan give tilladelse til initiativet ”Kvinder i Centrum” som en foranstaltning til fremme af ligestilling, der har til formål at forebygge eller opveje forskelsbehandling på grund af køn.

Kulturministeriets vurdering

Indledende vurdering vedr. forbuddet efter ligestillingsloven § 2

CHART opfordrer til, at de gallerier, der udstiller på CHARTs kunstmesse, til udelukkende at vise kunst af kvindelige kunstnere. Det betyder, at de kriterier, CHART har opstillet for, at en kunstner kan udstille på kunstmessen, efter en objektiv betragtning stiller mandlige artister væsentligt ringere i forhold til kvinder. Mandlige artister har således på grund af deres køn ingen adgang til kunstmessen. Det er dermed Kulturministeriets vurdering, at der med indsatsen sker direkte forskelsbehandling på baggrund af køn, idet mandlige kunstnere behandles ringere end kvindelige kunstnere i tilsvarende situationer. Dermed vurderer ministeriet, at indsatsen er i strid med forbuddet mod forskelsbehandling jf. § 2, stk. 1, jf. nr. 2. Den endelige vurdering heraf henhører dog under Ligebehandlingsnævnet og/eller domstolene.

Vedrørende ligestillingsloven § 3 a

Kulturministeriet har i forbindelse med behandlingen af ansøgningen fra spillestedet Forbrændingen forelagt Ministeriet for Ligestilling, hvorvidt Kulturministeriet har kompetence til at foretage en vurdering af ligestillingsloven § 3 a. Ministeriet for Ligestilling udtaler:

”Det er Ligebehandlingsnævnet og domstolene, der har kompetencen til at træffe afgørelse om, hvorvidt ligestillingslovens forbudsbestemmelser i § 2 er overtrådt. I vurderingen af om § 2 er overtrådt, kan § 3 a inddrages for at se om der er tale om en (undtagelses) situation, der begrundet i et legitimt mål og midlerne til at opfylde dette mål er hensigtsmæssige og nødvendige. Det sker ikke sjældent at § 3 a inddrages i nævnets afgørelser enten fordi de påberåbes af indklagede eller fordi

nævnet selv i præmisserne i deres afgørelser overvejer bestemmelsen. Hverken ressortministeriet eller Ligestillingsafdelingen har kompetence til at træffe endelig afgørelse om overtrædelse af lovens forbudsbestemmelser."

Kulturministeriet har på den baggrund ikke foretaget en vurdering af ligestillingsloven § 3 a, idet en vurdering af denne bestemmelses mulige anvendelse henhører under Ligebehandlingsnævnet og/eller domstolene i deres vurdering af, om ligestillingslovens forbudsbestemmelser er overtrådt.

Vedrørende ligestillingslovens § 3 (dispensation)

Indledningsvist bemærkes, at Ministeriet for Ligestilling oplyser, at ressortministerens behandling af en anmodning om dispensation jf. § 3 ikke forudsætter, at der ved Ligebehandlingsnævnet er truffet afgørelse om, at et tiltag rent faktisk er i strid med forbuddet i § 2.

Formålet med ligestillingsloven er bl.a. at skabe lige muligheder i samfundet med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd.

Formålet med at gennemføre CHARTs kunstmesse i 2020 udelukkende med kvindelige kunstnere er at fremme ligebehandling blandt køn på den nordiske kunstscene. CHART fremhæver, at det kvindelige fokus kunst gælder deres kunstmesse, idet det er i kunstmarkedet, at repræsentationen af køn er særlig skæv. CHART fremhæver desuden, at de – eftersom de er den samlende platform for nordiske gallerier -, er den eneste aktør, der kan samle galleribranchen til at sætte fokus på underrepræsentation i markedet. Med afsæt i messen inviteres desuden ledende nationale, regionale og internationale aktører fra museumsdirektører, fonde, kunstsamlere, kritikere og forskere til at debattere, hvordan hele kunstbranchen samlet set kan udvikle nye samarbejder og fokusområder, der fremadrettet sikrer en bedre kønsmæssig balance og en mere forskelligartet kunstscene.

I CHARTs øvrige aktiviteter – designmessen og formidlingsprogrammet på tværs af de to venues (kuraterede udstillinger, talks, performances, koncerter m.m.) vil der ikke være et særligt fokus på kvindelige aktører, men i stedet fokus på en kønsmæssig balance, der skaber lige muligheder for udøvende kunstnere og designere af begge køn.

Endelig fremhæver CHART, at opfordringen til gallerier om udelukkende at vise kunst for kvindelige kunstnere på CHARTs kunstmesse er planlagt som et enkeltstående tiltag, som kun gælder for kunstmessen, der afvikles fra 27. – 30. august 2020.

Konklusion

Kriterierne for at meddele tilladelse til forskelsbehandling (dispensation) er, at:

- Foranstaltningen er til fremme af ligestilling, og at
- formålet med foranstaltningerne er at forebygge eller opveje forskelsbehandling på grund af køn.

Det vurderes, at CHART på tilstrækkeligt grundlag har fremvist et behov for positiv særbehandling af kvinder, bl.a. ved deres egen undersøgelse fra 2019, som viser, at mænd udgør 70,5 % af de repræsenterede kunstnere ved nordiske kunstmesser i 2019, mens kvinder kun udgør 29,5 %. Tilsvarende fremhæves det i The Art Basel and UBS Global Art Market Report, 2019, at kunstnere, repræsenteret på kunstmesser globalt fra 2014-2018, var 73% mænd og 27% kvinder. Endelig fremhæves det, at kunstnere, handlet på auktioner globalt 2008-2018, var 98% mænd og 2% kvinder. De fremhævede forhold viser herved, at mænd er klart overrepræsenterede i kunstmesserne og på kunstmarkedet.

Det vurderes endvidere, at CHARTs formål med initiativet er at bidrage positivt til, at flere kvindelige kunstnere bliver vist ved udstillinger og messer og bidrager til, at kvindelige kunstnere i højere grad eksponeres.

Det er indgået i vurderingen, at indsatsen er afgrænset til 4 dage, hvorfor det ikke er en permanent politik for CHART, og at mænd ikke er udelukket fra de øvrige aktiviteter, der foregår ved CHART 2020 ud over kunstmessen.

Sammenfattende vurderes det, at det er muligt for ministeren at tillade initiativet til, at alle gallerier, der udstiller på CHARTs kunstmesse i 2020, udelukkende viser kunst af kvindelige kunstnere. Dette som led i en foranstaltning til fremme af ligestilling, der har til formål at forebygge eller opveje forskelsbehandling på grund af køn.